

funt usque ad Christum ducem, quas prædixerat Daniel Propheta.

Adest nihilominus & is qui per Job prædictus est belluam ingentem consumpturus: qui & dedit potestatem familiaribus suis discipulis calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici nihil ab eo nocendis.

PAMPHILUS. Hæc est de summis rebus: id est, de sancta Trinitate Originis fides: quam ex paucissimis testimoniis, de compluribus ejus voluminibus assumptam edocui-mus. Et quid tam rectum, quid tam verum, quid tam catholicum, quid certe ad instructionem omnium magis utile, vel apud istos certe ipsos qui inimica adversus eum mente de-serviunt, quid tam irreprehensibile? Et quidem in summa hæc posuisse de fidei ejus documento ac probatione, sufficeret: nisi etiam ad reliqua quorum eum criminantur respondere necessarium videretur.

Intueamur tamen quæ sint istæ ipsæ criminationes, quæ à malevolis intenduntur.

Prima illa est, quod dicunt eum innatum dicere Filium Dei.

Secunda, quod dicunt eum per prolationem, secundum Valentinum fabulas, in substantiam venisse Filium Dei dicere.

Tertia, quæ his omnibus valde contraria est: quod dicunt eum secundum Artemam, vel Paulum Samosatenum purum hominem: id est, non etiam Deum dicere Christum Filium Dei.

Quarta post istas est, quæ omnibus istis adversatur, cæca enim est malitia, quod dicunt eum dicere *θεωτα*, id est, putativè tantum & per allegoriam, non etiam secundum ea quæ juxta historiam referuntur gesta esse, quæ omnia à salvatore gesta sunt.

Quinta illa quoque criminatione est, qua asserunt eum duos Christos prædicare.

Sexta, addunt illud quoque quod historias corporales, quæ per omnem sanctam Scripturam referuntur de gestis sanctorum, penitus denegat.

Septima, sed & de resurrectione mortuorum, & de impiorum pœnis, non levi impugnant eum calumnia, velut negantem peccatoribus inferenda esse supplicia.

Octava, quidam vero disputationes ejus, vel opiniones quas de animæ statu, vel dispensatione differunt, culpant.

Nona & ultima vero, in eum est criminatione illa, quæ cum omni infamatione dispergitur *μετενομαστικός*: id est, quod humanas animas in muta animalia, vel serpentes, vel pecudes asserat transmutari post mortem: & quod etiam ipsæ mutatorum animalium animæ rationabiles sint. Quam criminationem idcirco novissimam posuimus: ut plura de libris ejus coaccervantes exempla, evidentius ejus falsitas nosceretur. Si ergo bene meminimus ordines criminationum, quas supra conscripsimus, incipiamus à prima.

QUOD EX DEO PATRE NATUS EST

filii unius cum patre substantiæ. Ex primo libro Epistolæ ad Romanos. Origenes.

QUÆRAT fortassis aliquis si filius charitas est: præcipuè propter hoc quod Joannes ad Deum Patrem retulit hanc vocem, dicens, quia Deus charitas est. Sed rursum ex ipsa ejus Epistola proferemus & illud quod ait: Charissimi diligamus invicem: quoniam charitas ex Deo est. Qui ergo dixit, quia Deus charitas est: ipse iterum docet charitatem esse ex Deo, quam charitatem credo non esse alium nisi unigenitum filium ejus: sicut Deum ex Deo, ita charitatem ex charitate progenitam. Unigenitus filius salvator noster, qui solus ex patre natus est, solus natura, & non adoptione filius est. Unus ergo verus Deus solus habet immortalitatem: lucem habitat inaccessibilem. Unus ait verus Deus: ne scilicet multis veri Dei nomen convenire credamus. Ita ergo & hi qui accipiunt spiritum adoptionis filiorum, in quo clamant, abba Pater, filii quidem Dei sunt: sed non sicut unigenitus filius. Unigenitus enim natura filius, & semper & inseparabiliter filius est: ceteri vero pro eo quod susceperunt in se Filium Dei, potestatem acceperunt Filii Dei fieri. Qui licet non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt: non tamen ea nativitate sunt nati, qua natus est unigenitus filius. Propter quod quantum differentiam verus Deus habet ad eos quibus dicitur,

ego dixi dii estis: tantam habet differentiam verus filius ad eos qui audiunt, filii excelsi omnes.

DE LIBRO EPISTOLÆ AD HEBRÆOS.

Quod *ὁμοιωτός* est cum Patre Filius, id est, unius substantiæ.

INTERROGAMUS igitur eos quos piget confiteri Deum esse Filium Dei, quomodo poterat sola humana natura, nihil in se habens eximium, neque aliquid divine substantiæ, hæreditatem capere, omnem principatum, & omnem potestatem & virtutem, & his omnibus præferri ac præponi à patre. Unde rectum videtur quod præstantior esse debeat is qui hæreditatem capit: & genere utique & specie & substantia & subsistentia vel natura, atque omnibus quibuscumque modis debet esse præstantior.

PAMPHILUS. Et post pauca in eodem libro. ORIGENES. Cum autem discutitur hoc quod dictum est, de Filio Dei quod sit splendor gloriæ: necessario videtur simul differendum, & illud quod dictum est, non solum quia splendor est lucis æternæ, sed & quod huic simile in sapientia Salomonis refertur: in qua seipsum sapientia describit, dicens: Vapor est enim virtutis Dei, & aporrhæa omnipotentis Dei gloriæ purissima.

PAMPHILUS. Et post aliquanta. ORIGENES. Oportet autem scire nos: quia per ineffabilia quædam & secreta & recondita quodammodo, vim sibi faciens scriptura sancta, conatur hominibus indicare, & intellectum suggerere subtilem, vaporis nomen inducens. Quod ideo de rebus corporalibus assumpsit: ut vel ex parte aliqua possimus intelligere: quomodo Christus qui est sapientia, secundum similitudinem ejus vaporis, qui de substantia aliqua corporali procedit: sic etiam ipse ut quidam vapor exoritur de virtute ipsius Dei: sic & sapientia ex eo procedens, ex ipsa Dei substantia generatur: sic nihilominus & secundum similitudinem corporalis aporrhææ esse dicitur: aporrhæa gloriæ omnipotentis pura quædam & sincera. Quæ utraque similitudines manifestissime ostendunt communionem substantiæ esse filio cum patre. Aporrhæa enim *ὁμοιωτός* videtur, id est, unius substantiæ cum illo corpore ex quo est vel aporrhæa vel vapor.

PAMPHILUS. Satis manifeste, ut opinor, & valde evidenter ostensum est, quid Filium Dei de ipsa Dei substantia natum dixerit, id est, *ὁμοιωτός*, quod est ejusdem cum patre substantiæ: & non esse creaturam, neque per adoptionem, sed natura filium verum, & ex ipso patre generatum. Superest ut & secundæ criminationi illatæ sibi ab acculatoribus per nos quidem prolatis: sed suis verbis ipse respondeat, duobus vel tribus testimoniis adhibitis, quibus æquum est secundum legem nostram omne verbum stare.

NON PER PROLATIONEM NATUM

esse Dei Filium, secundum Valentini impietatem. Origenes.

EGO arbitror quod sufficere debeat voluntas Patris, ad subsistendum hoc quod vult pater. Volens enim non alia via utitur, nisi quæ consilio voluntatis profertur. Ita ergo & ab eo filii subsistentia generatur: quod necesse est in primis suscipi ab his qui nihil ingentium, id est, innatum præter solum Deum Patrem fatentur. Observandum namque est, ne quis incurrat in illas absurdas fabulas eorum, qui prolationes quasdam sibi ipsis depingunt: ut divinam naturam in partes vocent, & Deum Patrem, quantum in se est, dividant: cum hæc incorporea de natura vel leviter suspicari, non solum extremæ impietatis sit, verum etiam ultimæ insipientiæ: nec omnino vel ad intelligentiam consequens: ut incorporeæ naturæ substantialis divisiō possit intelligi. Magis autem sicut voluntas procedit à mente, & neque partem aliquam mentis secat, neque ab ea separatur, aut dividitur: tali quadam specie putandus est pater filium genuisse, imaginem scilicet suam: ut sicut ipse est invisibilis per naturam, ita imaginem quoque invisibilem generit. Verbum enim est filius, & ideo nihil in eo sensibile intelligendum est. Sapientia est, & in sapientia nihil corporeum suspicandum est. Lumen est ve-

rum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sed nihil habet commune ad solis hujus lumen.

DE HIS IPSIS EX LIBRO QUARTO

πρὸς ἀγγέλους.

TEMPUS est decursus his, quæ de Patre & Filio & Spiritu sancto differimus: de illis quoque quæ à nobis relicta fuerunt pauca repetere. Deus Pater & cum invisibilis sit, & inseparabilis à filio: non per prolationem ab eo, ut quidam putant, generatus est. Si enim prolatio est filius patris: prolatio vero dicitur, quæ talem significat generationem, qualis animalium vel hominum solet esse progenies: necessario corpus est, & is qui protulit, & is qui prolatus est.

PAMPHILUS. Tum deinde in consequentibus vehementius adversus hæresim Valentini talia scribentem invecus, longe his contrariam suam sententiam secundum catholicæ fidei protulit veritatem.

DE HIS IPSIS EX SECUNDO LIBRO

super Joannem.

UNIGENITUS ergo Deus Salvator noster, solus à patre generatus: natura & non adoptione filius est. Natus autem ex ipsa patris mente: sicut voluntas ex mente. Non enim divisibilis est divina natura, id est, ingenti patris: ut putemus vel divisione vel immixtione substantiæ ejus, filium esse progenitum. Sed mens sive cor, aut sensus de Deo dicitur est, inconcussus permanens, germen proferens voluntatis, factus est verbi pater. Quod verbum in sinu patris requiescens, annunciat Deum, quem nemo vidit unquam: & revelat patrem, quem nemo cognovit nisi ipse solus his, quos ad eum pater cælestis atraxerit.

PAMPHILUS. Sufficiat per hæc respondisse secundæ criminationi: nunc consequenter respondebimus etiam his, qui purum hominem, id est, sine Deo, ab eo dici asserunt Christum.

QUOD NON PURUS HOMO, SED

divinæ naturæ sit Christus. De primo libro *πρὸς ἀγγέλους.* Origenes.

EX eo quod dicit Apostolus Paulus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum: manifeste datur intelligi, quia non erat homo Christus Jesus, sed erat divina natura. Non enim si homo esset, dixisset Paulus hoc quod ait: Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem. Si enim homo fuit Jesus, & per ipsum assumptus est in apostolatam Paulus, utique per hominem erat factus Apostolus. Si autem per hominem erat factus Apostolus: nunquam dixisset, quia neque per hominem. Sed manifeste separat ab humana natura Jesum Paulus per hæc verba. Non enim sufficit ei dixisse, neque per hominem, sed adiecit dicens: sed per Jesum Christum. Quem utique quia sciebat excellentioris naturæ esse: propterea se dixit non assumptum esse per hominem.

PAMPHILUS. Hæc in initio Epistolæ dicens, in sequentibus libris ipsius similia adiecit: exponens illud capitulum in quo scriptum est: Notum autem vobis facio fratres Evangelium quod prædico vobis: quoniam non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, sed per revelationem Jesu Christi. Adverte ergo quid scribit.

ORIGENES. Quia convenienter quis & hæc adjungens prioribus, ostendere poterit his qui negant deitatem Jesu Christi, sed hominem eum solum pronunciant: quod non est homo, sed Deus Filius Dei Jesus Christus. Sic enim dicit Apostolus: Quia Evangelium quod evangelizavi vobis, non est secundum hominem, sed secundum Jesum Christum. Evidenter ergo ostendit, quia Christus Jesus non est homo. Si autem non est homo, sine dubio Deus est: imo non aliud erit nisi homo & Deus. Et iterum, si verum est quod dicit Paulus: quia non ab homine accepi illud Evangelium, sed per revelationem Jesu Christi: certum est quia Jesus Christus, qui revelavit, non est homo. Alienum est ab homine revelare, quæ ei occulta sunt & velata sunt. Quod etiam si aliquando per hominem fiat, non tamen ab homine fit, sed ab eo qui in homine loquitur Christus.

PAMPHILUS. Tempus est his ita evidenter ostensis, nos etiam ad insequentis criminationis tendere defensionem, brevitatis studio paucorum testimoniorum probatione contentos: adversus eos qui dicunt eum per allegorias adimere omnia quæ de salvatore scripta sunt corporaliter facta.

ORIGENES. Adjungendum est etiam illud his quæ supra diximus, quoniam corpus Christi non erat alienum à terrena substantia, secundum hoc quod filius est David, & filius est Abraham, sicut scribit Matthæus: Liber generationis Jesu Christi Filii David, filii Abraham. Et sicut Paulus dicit: Christum esse ex semine Abraham, & ex semine David secundum carnem. Quod ergo dictum est, quia consummatus quadraginta diebus jejunii & quadraginta noctibus, postea esurivit sine dubio hoc indicat, quod evacuati & repleti similiter ut nostra corpora solent, etiam illius poterat corpus.

Si vero quis objiciat nobis hujus miraculi rationem, de quadraginta dierum jejunio, facile solvi potest, cum adhibetur etiam illud exemplum de Moysè & Elia, qui similiter petulisse jejunium referuntur.

Sed & illud quod itineris labore & æstu fatigatus, sedens super puteum requiescit & sitit: quid aliud indicat nisi nervorum fatigationem: & solis ardore nimio, elementum corpori humoris absumptum: Quod vero in melioribus occupatus, hoc quod bibere voluerat distulit, nec bibit, non propterea dicitur, quia nec passus est sitim.

Sed & illud quod frequenter vocatur per cænas, & in conspectu omnium manducat & bibit: non decipiens vel fallens oculos videntium facit, neque putative ut quidam arbitrantur hæc gerit: maxime cum ita fumeret cibum & potum, ut à quibusdam etiam quæsi pro præsumptione nimia culparetur, velut cibum & potum avidius ac propensius appetens.

Si autem quis violentius velit asserere, ideo hæc ita esse, quia per phantasmam manducabat: & illi quomodo id ferret nesciebant: Respondendum est ad ea, ex his quæ Dominus ipse dixit: Venit Joannes Baptista neque manducans, neque bibens, & dicit, dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicit: Ecce homo devorator, & vinum bibens. Ipse enim salvatore dicente, quia venit filius hominis manducans & bibens: quomodo ausus est aliquis dicere, neque manducasse eum, neque bibisse? Quæ utique manifesta incredulitas est doctrinæ ejus. Si autem manducabat & bibebat, & substantia vini atque esæ in carnem ejus efficiebatur: sine dubio per omnes corporis ejus compages membrorum diffundebatur. Spiritualem enim naturam, sicut quidam de ejus corpore sentiunt, quod imperite satis & absurde faciunt: impossibile est vini atque esæ substantiam recipere.

Si vero quis indignans, obscænas ad hæc inquisitiones proferat, requires si etiam digestionem in corpore fiebant: nihil absurdum videtur fateri secundum consequentiam naturæ corporeæ. Si vero etiam exemplis à nobis hæc exigant affirmari: ostendendum est illos satis hæc insipienter inquirere. Ubi enim ista de Apostolis vel cæteris sanctis referuntur facta, vel etiam de impiis & peccatoribus? Sed & circumcisionis ejus ratio, nobis quidem non generabit angustiam: dicentibus eum consequenter humano corpore & circumcisum esse, & præputium ejus terræ mandatum, fortassis usque ad tempus: aut si aliter est, in alia disputatione requiretur. Hæc tamen ejus circumcisio satis coangustabit eos, qui ex diverso sunt. Spirituale enim corpus quomodo poterat circumcidi terreno ferro? Propter quod non erubuerunt quidam ex ipsis de præputio circumcisionis ejus, etiam libros edere: quibus ostendere conarentur quod in substantiam cesserit spiritualem.

Non minus autem angustabuntur etiam illi qui animale corpus dicunt esse corpus Christi. Sed & de sanguine ejus & aqua quæ processit de latere ejus hasta compuncto à milite, eadem sentienda sunt. Sed his qui sciunt quid audiatur per hoc quod dicitur: quia fixuræ clavorum erant in ejus corpore: manifeste declaratur quia caro erat terrena, id est, humana natura: quæ utique non erat talis ut recipiendorum vulnerum subterfugeret qualitatem: quasi non etiam multa humana infirmitatis in ipsa morte sensisset. Anima perturbatur, & tristis est pro ea usque ad mortem.

Quæ omnia evidenter ostendunt, quod non falso, sed quasi homo dixerit: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Eadem nihilominus ostendit etiam somni ratio,